

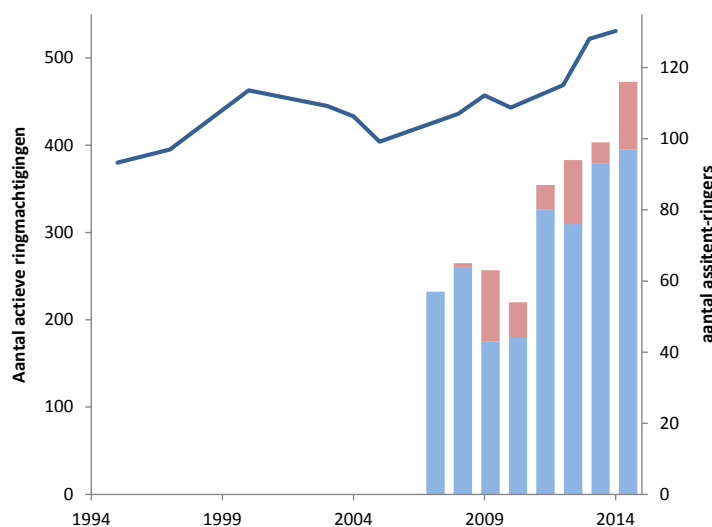
Ringers en ringwerk: waar staan we en waar willen we naartoe?

Henk van der Jeugd

Sinds een aantal jaren is het aantal ringers met een machtiging van het Vogeltrekstation gestaag gestegen. Op 28 februari 2015 waren er 531 actieve machtigingen. Het aantal zal tot circa 540 stijgen in de loop van 2015. Dat is meer dan het ooit geweest is. De vraag dringt zich op hoeveel actieve ringers we in Nederland willen hebben. Stijging van het aantal ringers leidt enerzijds tot een hogere werklast bij het Vogeltrekstation personeel maar anderzijds ook tot omzetverhoging en dus tot meer financiële dekking voor de toegenomen inzet van VT personeel. De vraag is of beide in de pas lopen. Hieronder geef ik een overzicht van de ringactiviteiten zoals die nu plaats vinden en een visie op waar we naar toe zouden kunnen gaan. Dit document is gebaseerd op de meerjarenvisie van Vogeltrekstation waar momenteel aan wordt gewerkt en die binnenkort gereed zal zijn.

Naast de stijging van het aantal ringmachtigingen is er de afgelopen jaren meer gebeurd. Opleiding en certificering zijn meergestandaardiseerd door de introductie van de assistent-ringer, het ringerspaspoort en een strakkere werkwijze tijdens certificeringsbijeenkomsten. De

'assistent-ringer' is in 2007 in het leven geroepen, en inmiddels hebben meer dan 250 personen gebruik gemaakt van deze status. Assistent-ringers hebben een formele status als aspirant en hebben een vaste begeleider. Sinds 2013 vindt hun opleiding aan de hand van het 'ringerspaspoort' plaats waarin de verschillende onderdelen van de opleiding aan bod komen en het aantal gehanteerde vogels kan worden bijgehouden. Er is een jaarlijkse instroom van nieuwe ringers vanuit deze groep die na een voltooide opleiding examen doen (figuur 1). Maar liefst 86 van de ruim 250 assistent-ringers zijn inmiddels al ringer geworden. Andere assistent-ringers zijn na één of meerdere jaren weer gestopt. Eind 2014 waren er nog 116 assistent-ringers actief, waarvan naar verwachting in de loop van 2015 enkele tientallen een eigen ringmachtiging zullen verkrijgen. Het huidige aantal ringers met een actieve machtiging bedraagt 531 (figuur 1). Hiervan hebben 95 ringers een zogenaamde 'instituuksmachtiging', de overige 436 zijn vrijwilliger. Daarbij dient nog worden opgemerkt dat een aanzienlijk en groeiend deel van de instituutringers naast hun professionele werk ook als vrijwilliger actief is met het ringen van vogels. Vogeltrekstation stimuleert instituutringers die een aantal jaren actief zijn geweest binnen onderzoeksprojecten, meestal in het kader van een promotietraject, ook na promotie door te gaan met het ringen van vogels.

Figuur 1. Aantal actieve ringmachtigingen (lijn, linker as) en aantal actieve assistent-ringers (balken, rechter as, in rood het aandeel dat examen heeft gedaan en ringer is geworden).

Hoeveel ringers willen we?

Vergeleken met de landen om ons heen neemt Nederland een gemiddelde positie in wat betreft het aantal ringers per 1000 inwoners. Opvallend is dat met name de Noordelijke landen een hoge dichtheid aan ringers hebben. In absolute zin is het aantal ringers in Groot-Brittannië en Ierland verreweg het hoogst, maar zelfs uitgedrukt in aantal ringers per 1000 inwoners wordt er meer geringd dan bij ons (Tabel 1). Als we een evengrote ringersdichtheid zouden nastreven als IJsland, Finland en Noorwegen zou het aantal actieve ringers in Nederland moeten verdrievoudigen. Dat lijkt ons wenselijk noch haalbaar. Wanneer we de assistent-ringers meerekenen (de meeste landen kennen deze categorie echter niet) dan klimt Nederland van plaats 13 naar plaats 8 in de ranglijst, net onder Groot-Brittannië en Ierland. Voorlopig streven we ernaar het aantal ringers nog iets verder door te laten stijgen tot maximaal circa 600. Dat is een min of meer arbitrair getal waarvan we denken dat het een goede afweging is tussen enerzijds voldoende dekking en anderzijds een niet te hoge werkdruk. Liever leggen we meer nadruk op verdere verbetering van de kwaliteit van ons ringwerk dan ongebijdelde groei van het aantal ringers. Dat kan onder andere door de opleiding nog meer te formaliseren. Er dienen betere richtlijnen voor begeleiders te komen, en er is grote behoefte aan de uitgifte van een ringershandboek, waarin alles wat een ringer dient te weten aan bod komt. We zijn dan ook bijzonder blij dat de Ringersvereniging heeft aangeboden een dergelijk handboek de komende jaren vorm te geven. De mogelijkheid van een cursus vogels ringen wordt ook nog steeds opgehouden.

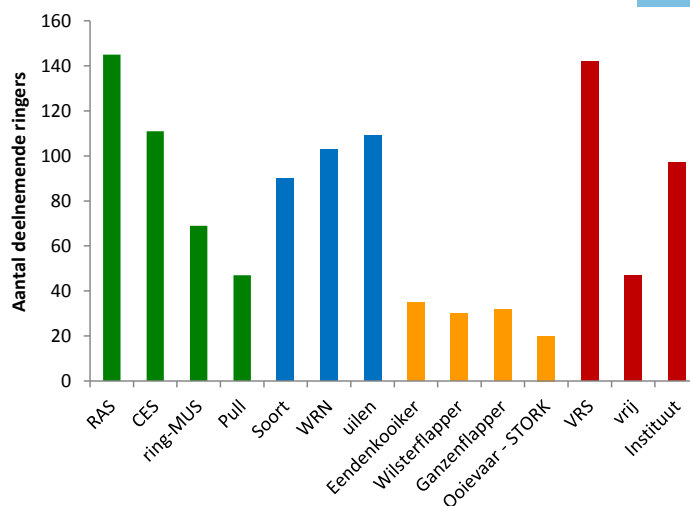
Tabel 1. Aantal ringers en assistent-ringers in landen in het EURING werkgebied.

Land / centrale	#ringers	#assistent-ringers	totaal	peiljaar	# ringers per 1000 inwoners
IJsland	45		45	2012	0,136
Finland	620		620	2013	0,113
Noorwegen	558		558	2010	0,107
Estland	80		80	2013	0,061
Kanaaleilanden	9	5	14	2013	0,054
Malta	20		20	2009	0,047
Groot Brittannië & Ierland	2741		2741	2012	0,039
Hongarije	372		372	2012	0,038
Zwitserland	280		280	2012	0,034
België	377		377	2012	0,033
Tsjechië	350		350	2013	0,033
Denemarken	180		180	2012	0,031
Nederland	531	116	647	2014	0,031
Letland	50		50	2013	0,025
Zweden	234	250	484	2012	0,024
Portugal	236		236	2013	0,023
Spanje	907		907	2013	0,020
Litouwen	41		41	2012	0,014
Kroatië	58		58	2012	0,014
Slowakijë	70		70	2012	0,013
Polen	393		393	2013	0,010

D u i t s l a n d - Willemshaven	205		205	2012	
D u i t s l a n d - Hiddensee	284		284	2009	
D u i t s l a n d - Radolfzell	335		335	2012	
Duitsland totaal	824		824	2009/2012	0,010
Frankrijk	557		557	2014	0,009
Italië	442	134	576	2013	0,007
Servië	51		51	2011	0,007
Slovenië	65		65	2001	0,031
Bulgarije	50		50	2013	0,007
O o s t e n r i j k (Radolfzell)	59		59	2012	0,007
Wit Rusland	35		35	2013	0,004
Roemenië	49		49	2013	0,002
Oekraïne	55		55	2001	0,001
Griekenland	10		10	2001	0,001
Rusland	70		70	2005	0,000
Kazachstan	6		6	2001	0,000
Turkije	7		7	2007	0,000

Deelname aan projecten

Vogeltrekstation streeft ernaar uiteindelijk alle ringers projectmatig te laten werken. Ringers participeren doorgaans in meerdere projecten. Een aanzienlijk deel van de ringers doet mee aan de door VT georganiseerde demografische meetnetprojecten als RAS (27% van alle ringers), CES (21%), ring-MUS (13%) en PULL (8%), waarbij veel ringers in meerdere projecten participeren. Deze projecten zijn waardevol omdat ze wetenschappelijk zeer bruikbare gegevens opleveren, en de gegevens uit deze projecten bovendien gebruikt worden binnen grote en kleine betaalde opdrachten, met name in opdracht van Vogelbescherming Nederland. De komende jaren willen we de participatie aan deze projecten, met name CES, verder proberen te verhogen. Dat kan onder andere door voorwaarden te stellen bij de verstrekking van nieuwe machtigingen. Deelname wordt daarnaast gestimuleerd door de kosten van de gebruikte ringen binnen CES, RAS en ring-MUS achteraf te vergoeden. Dat blijven we doen. Daarnaast is het bij RAS en ring-MUS nodig aan kwaliteitsverbetering te

Figuur 2. Aantal deelnemende ringers aan door VT georganiseerde projecten (groen), specifieke soort(groep) projecten (blauw), projecten georganiseerd i.s.m. belangenbehartigende verenigingen, en ringers die binnen een VRS ringen, vrije ringers en instituutringers. Ringers hebben doorgaans meerdere rollen.

doen. Teveel RAS en ring-MUS projecten zijn momenteel niet bruikbaar omdat ze niet aan de eisen voldoen. Bij RAS gaat het dan dikwijls om te weinig (terug)vangsten, bij ring-MUS om te weinig of geen vangsten tijdens het broedseizoen, teveel focus op doortrekkende vogels en te weinig terugvansten van lokale vogels.

Naast de demografische meetnetten is ringwerk aan roofvogels en uilen bijzonder populair (19 respectievelijk 20% van alle ringers werkt aan roofvogels en/of uilen). Meer ringwerk aan deze soortgroepen is niet nodig. Wel valt er een inhaalslag te maken door meer ringwerk aan roofvogels en uilen binnen het RAS-netwerk te laten vallen. Ook voor de resultaten van het ringwerk aan uilen en roofvogels is belangstelling van derden en dit heeft in het recente verleden tot meerdere betaalde analyseopdrachten geleid.

Bijna 22% van de ringers is actief binnen specifieke projecten die georganiseerd worden in samenwerking met belangenbehartigingsverenigingen als de Werkgroep Ringwerk Eendenkooien Nederland (WREN), de twee Wilsterflappersverenigingen, de ganzenflappersvereniging en de Stichting Ooievaar Research en Know-how (STORK). Deze projecten leveren waardevolle gegevens op, en ringen worden door de verenigingen vergoed. Er bestaat geen overlap tussen deze vier groepen, maar een deel van de ringers dat aan deze projecten meedoet doet daarnaast ook nog ander ringwerk.

Ruim een kwart van alle ringers is actief binnen een ringgroep (VRS), en bijna 9% heeft een 'vrije' machtiging (mogen alles in Nederland ringen), maar vrijwel al deze ringers doen daarnaast mee in diverse projecten. Er zijn momenteel 95 instituutringers (18%). We zien geen aanleiding om het vrije ringen of het ringen in VRS-verband in te perken, maar stimuleren ringers wel om daarnaast aan tenminste één ander project, bijvoorbeeld CES of RAS mee te doen. Verder nodigen we de grote ringstations uit te komen met voorstellen voor verdergaande standaardisatie. Gelukkig is het zo dat nieuwe ringers vrijwel allemaal als vanzelfsprekend aan één van de projecten meedoen, en wat dat betreft heeft er een duidelijke cultuuromslag plaatsgevonden.

Rui- en biometriegegevens

Sinds de ingebruikname van GRIEL in 2010 is het mogelijk om gegevens over biometrie en rui direct toe te voegen aan de vangsten. Gegevens die in de periode 1994-2009 via de zogenaamde 'projectfiles' in POOT werden ingevoerd zijn nooit opgeslagen in de oude database en daarom ook niet aan de nieuwe GRIEL database toegevoegd. We maken nu een inhaalslag door deze gegevens alsnog toe te voegen. Dat brengt echter een aanzienlijke hoeveelheid werk met zich mee omdat de projectfiles teveel vrijheid bij de invoer boden. Wanneer deze klus geklaard is zijn rui- en biometrie gegevens voorhanden uit de periode 1994-heden en willen we meer met deze gegevens gaan doen. Tegelijkertijd vragen we ringers zoveel mogelijk biometriegegevens in te voeren. Dat kan ook met terugwerkende kracht door deze toe te voegen aan bestaande vangsten. Naast biometrie zijn met name ook ruiscores van groot belang. We sporen ringers aan om van elke vogel die tekenen van handpenrui vertoont de ruiscore in te vullen. Ook historische gegevens over rui zijn bijzonder waardevol, omdat we graag de eventuele effecten van klimaatverandering op de timing van rui willen kunnen analyseren.

Communicatie

Omdat de vrijwillige ringers het grootste deel van onze gegevens bijeenbrengen realiseren we ons dat het contact met deze mensen goed moet zijn. Uit een recent door de Ringersvereniging gehouden enquête blijkt dat dit contact door de meeste ringers als goed gewaardeerd wordt. Tegelijkertijd vergt de communicatie met de vrijwilligers veel tijd en werk, met name de vragen over machtigingen en uitbreidingen daarvan, vragen

en verzoeken over GRIEL, en de coördinatie en administratie van CES, RAS en ring-MUS. Sinds juli 2014 is VT er niet meer in geslaagd de functie van projectmedewerker overeind te houden, en de coördinatie van projecten heeft daar merkbaar onder geleden. Ook zijn we ons ervan bewust dat we steken laten vallen bij de adequate beantwoording van de vele emails en de afhandeling van aanvragen voor assistent-ringers, examens en certificering. Een stagnatie in het aantal betaalde externe opdrachten is hier debet aan, en we hopen dat deze situatie snel ten goede zal keren.

De twee contactdagen (Ringersdag in december, projectendag in maart) dienen absoluut gehandhaafd te blijven. Deze worden goed bezocht en gewaardeerd, niet in de laatste plaats door VT personeel zelf. Communicatie over machtigingen zal noodgedwongen verder worden ingeperkt door voortgaande standaardisatie, zoals de jaarlijkse verlenging via het webformulier. Behandeling en verzending van nieuwe en aangepaste machtigingen zal moeten worden teruggebracht tot vaste momenten in het jaar. Tussentijdse wijzigingen in machtigingen zullen niet langer in de papieren versie verwerkt worden maar slechts als pdf.

Er wordt verder gewerkt aan de verbetering van GRIEL. Dit werk wordt grotendeels intern uitgevoerd. Dat heeft als voordeel dat de kosten relatief beperkt blijven, maar als nadeel dat de database- en applicatiebeheerder beperkt inzetbaar is voor andere taken. Uiteindelijk zal een verbeterde versie van GRIEL ook leiden tot minder vragen en klachten. De aanpassingen die in 2014 zijn gedaan hebben al tot een reductie in het aantal vragen over GRIEL geleid.

participatiemaatschappij

Net als de Nederlandse overheid vraagt ook VT om 'participatie'. Veel ringers zijn al actief binnen het certificeringssysteem, en bij de opleiding en het examineren van nieuwe ringers. Die hulp wordt enorm op prijs gesteld en is de enige manier waarop we deze belangrijke zaken draaiende kunnen houden. Daarnaast doet een klein aantal vrijwilligers invoerwerk (historische gegevens en buitenlandse centrales) ter ontlasting van VT personeel en wordt er incidenteel op kantoor bijgesprongen met hand en spandiensten. Recent is door een diverse groep ringers, in nauwe samenwerking met de Ringersvereniging en VT het initiatief genomen samen te werken aan de totstandkoming van een Nederlandse Ringatlas. Al deze hulp is onontbeerlijk en komt het ringwerk in Nederland ten goede. Er zijn echter nog wel meer taken te bedenken waar vrijwilligers bij zouden kunnen helpen:

- Kopiëren, vouwen en versturen van handleidingen en ringerspaspoorten;

- Versturen van ringmachtigingen tijdens de jaarlijkse verlenging;

- Invoer van historische gegevens;

- Controle van publieke meldingen;

- Sorteren en inpakken van kleurringpakketten t.b.v. ring-MUS.

Mocht je een steentje bij willen dragen dan kun je contact opnemen met het VT.

Samenvattend kunnen we stellen dat het aantal ringers de laatste jaren gestaag is gestegen en dat de deelname aan ringprojecten goed is. De komende jaren zal gewerkt worden aan een verdere toename van het aantal actieve ringers tot maximaal circa 600, en een nog betere deelname aan CES, RAS en ring-MUS. Ook proberen we de kwaliteit van RAS en ring-MUS verder te verbeteren. We streven naar meer standaardisatie van de opleiding tot ringer, en de door de Ringersvereniging ter hand genomen uitgave van een ringershandboek zal daar in belangrijke mate aan bijdragen. We blijven verder werken

aan de verbetering van GRIEL. We sporen ringers aan zoveel mogelijk gegevens over rui en biometrie toe te voegen aan hun vangsten, en zorgen zelf voor toevoeging van oude gegevens uit de zogenaamde projectfiles. Ten slotte: we kunnen het niet alleen. Ringers dragen naast hun ringwerk al bij aan diverse uitvoeringstaken van het Vogeltrekstation, maar daarnaast is er nog ruimte voor enthousiaste mensen die oude gegevens willen invoeren of op een andere manier willen bijdragen. Het ringwerk in Nederland is van ons allemaal!

Kiekeboe! Foto Gerrit Speek, STW Licht op Natuur Lebretshoeve, april 2015